

Slovenski Everest

Razstava ob 25-letnici prvega slovenskega vzpona na Everest

✍ Jelena Justin

V maju je minilo 25 let od prvega slovenskega vzpona na najvišji vrh zemeljske oble, na 8848 m visoki Mount Everest, zato smo se v Gorenjskem muzeju, ki se, med drugim, zelo intenzivno ukvarja tudi s preučevanjem sodobnosti, odločili, da pripravimo razstavo, posvečeno legendarni jugoslovanski himalajski odpravi. Avtorici razstave sta kustodinji Monika Rogelj in Jelena Justin. V oddelku novejše zgodovine hranimo precej kosov himalajske alpinistične opreme, ki jih je zbrala dolgoletna sodelavka, muzejska svetovalka Nada Holynski. Zbrano gradivo je bilo podlaga za pripravo razstave.

Slavna odprava iz leta 1979

Razstavo, ki je bila odprta točno na datum obletnice, 13. maja, je odprl častni konzul Kraljevine Nepal v Slovenji gospod Aswin Shrestha; vsebina le-te pa je zasnovana tridelno.

V prvem delu sta predstavljena Himalaja, gorski masiv, na katerem leži vseh 14 osemtisočakov, in kronološko osvajanje Everesta, vse od prve britanske odprave leta 1921 do danes.

Osrednji del razstave je predstavitev odprave Everest 1979, ki jo je sestavljalo enaindvajset vrhunskih slovenskih alpinistov ter štirje iz preostalih republik nekdanje Jugoslavije, vodil pa jih je legendarni Tone Škarja.

Cilj odprave je bil preplezati prvenstveno smer po Zahodnem grebenu. Odprava, ki je delovala v duhu časa, v katerem je vladala kolektivna zavest za doseg cilja, ne bi delovala tako, kot je, če logistično in organizacijsko ne bi bila odlično vodena. Z ledenika Khumbu na višini 5350 m, na katerem je bil bazni tabor, se dviga 700 m visoka skalna stena sedla Lho La, sledi pa ji 1200 m visoko pobočje Zahodne rame, ki se nadaljuje v 2500 m dolg, položen, vendar oster in vetroven greben, na koncu katerega je začetek strme in razgibane vršne piramide Evere-

sta. Verjetno se zdi danes nepredstavljivo opraviti več kot 500 vzponov na sedlo Lho La, na katerem je bil tabor 1; ta odprava pa je to storila. Ker je stena sedla Lho La v zgornjem delu previsna, tovorov ni bilo mogoče prenašati na hrbtih, zato je Štefan Marenče doma skonstruiral ročno žičnico, s katero so v tabor 1 prenesli več kot 5 ton opreme za oskrbovanje višinskih taborov.

Prvo navezo, ki se je odpravila proti vrhu, sta sestavljala Marjan Manfreda - Marjon in Viki Grošelj. Manfreda je na višini 8250 m brez dodatnega kisika in samo s tankimi rokavicami na rokah preplezal težak raztežaj in pritrdil vrv (Marjonova stopnja); s tem je preostalim močno olajšal prehod proti vrhu. Tik pod vrhom so jima zatajile jeklenke s kisikom, tako da nista mogla nadaljevati poti, nato pa sta zaradi omrzlin morala oba sestopiti.

Cilj odprave je bil dosežen 13. maja 1979 ob 13.51, ko sta Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik kot prva Slovenca stala na strehi sveta. »Sediva pri kitajski piramidi in ne veva, kaj bi!« (Nejc Zaplotnik)

Oblačila naših alpinistov na Everest

Z leve proti desni: I. Tekavčič, V. Grošelj, T. Škarja, V. Matijevac, S. Klemenc, E. Vavken (sedi), M. Štremfelj, T. Jamnik

Dva dni za njima so vrh dosegli tudi Stane Belak – Šrauf, Hrvat Stipe Božič ter Šerpa Ang Phu; ta je pri sestopu nesrečno zdrsnil 2000 metrov globoko na kitajsko stran.

Odprava Everest 1979 je bila, gledano v svetovnem merilu, 53. odprava na streho sveta in njenim članom je uspel zastavljeni cilj: preplezali so peto prvenstveno smer na goro. To je še vedno skupinski uspeh slovenskega alpinizma. Zanimivo je, da je bila do danes, ko na goro vodi že 16 prvenstvenih smeri (zadnja je bila preplezana pred kratkim), omenjena smer po Zahodnem grebenu ponovljena le enkrat in velja za eno najtežjih smeri na goro. Leta 1984 jo je ponovilo 5 bolgarskih alpinistov, vendar je vodja Hristo Prodanov na gori izgubil življenje. Poskusov ponovitve je bilo precej, vendar so bile vse neuspešne in vrednost smeri je s časom močno narasla. Slovenski alpinizem je z Everestom strumno zakorakal v svetovni vrh. Če citiram besede Matije Graha iz Sobotne priloge leta '99, je bila to resnično »smer za človeški stroj«.

Drugi slovenski uspehi na Everestu

Tretji del razstave je posvečen preostalim Slovincem, ki jim je s pogumom, znanjem in tudi kančkom entuziazma uspelo stopiti na vrh Everesta. Leta 1989 je bil to Viki Grošelj, Slovenec z največ osvojenimi osemtisočaki; leta 1990 Andrej in Marija Štremfelj, v svetovnem merilu prva zakonca, ki sta skupaj dosegla vrh. Skupaj z njima je plezal tudi Janez Jeglič – Johan. Leta

1997 sta vrh dosegla Aco Pepevnik in Pavle Kozjek, prvi Slovenec, ki ni uporabil dodatnega kisika. Leta 2000 je Davo Karničar kot prvi Zemljan smučal z vrha Everesta, pa tudi drugi člani odprave Franc Oderlap, Grega Lačen, Tadej Golob in Matej Flis so videli svet z najvišje zemeljske točke.

Na razstavi je na ogled tudi precej originalne alpinistične opreme, med drugim čevlji, ki jih je Nejc Zaplotnik nosil pri plezanju na Everest, pa tudi primerki sodobne opreme, ki so nam jo posodili sponzorji. Postavitev razstave in zvočna kulisa obiskovalcu pričarata občutek mraza, vsaj kanček okoliščin, ko je temperatura – 42° C, veter pa piha s hitrostjo 100 km/h. Razstavo je oblikovala Tjaša Štempihar.

Slovinci smo ljubitelji gora. Odhod prve odprave v Himalajo leta 1960 (Trisul) je bil le logična posledica razvoja, saj vsaka generacija alpinistov želi več, više in teže. Vstop slovenskega alpinizma v svetovni vrh sta brez dvoma napovedali prvenstveni smeri, leta 1975 južna stena Makaluja ter leta 1977 jugozahodni greben Gašerbruma I. Z Everestom pa je slovenski alpinizem strumno zakorakal na svetovni vrh, na katerem je še danes.

In naj za konec parafraziram besede Klementa Juga iz dvajsetih let prejšnjega stoletja: »Človek zmore veliko, če hoče ... Tisti izmed narodov, ki se zadovolji z majhnim, izgine ... Mi Slovinci smo po številu majhni, zato pa moramo po svojem bistvu postati veliki.«

Čeprav smo majhen narod, smo po alpinističnem bistvu ne le veliki, temveč velikanski. ◉